

Новости

Скончался последний выживший узник концлагеря Трелинка

В Израиле в возрасте 93 лет скончался Самуэль Вилленберг, последний из оставшихся в живых бывший узник нацистского лагеря смерти Трелинка на территории оккупированной Польши.

Вилленберг родился в 1923 году в Ченстохове, на юге Польши, его отец преподавал в местной еврейской школе. Мать, христианка по рождению, прошла гиюр. Когда Самуэлю было 16 лет, началась Вторая мировая война.

После ликвидации гетто в Опатове Самуэля, которому тогда было 19 лет, вместе с другими евреями отправили в Трелинку. Послушавшись совета другого заключенного-еврея, Вилленберг назвал себя каменщиком и таким образом единственный из пригнанной партии избежал уничтожения в газовой камере.

В 1943 году он принял участие в восстании в Трелинке, став одним из нескольких сотен узников, которым удалось бежать из лагеря. После побега он вернулся в Варшаву, нашел отца и присоединился к подпольщикам, взяв девичью фамилию матери – Попов. В 1944 году Вилленберг участвовал в восстании против нацистских оккупантов в Варшаве.

После войны он некоторое время оказывал содействие в розыске спасенных местными жителями еврейских детей, а в 1950 году переехал в Израиль вместе с женой и матерью, где работал на госслужбе.

После выхода на пенсию Вилленберг стал известен как скульптор и провел несколько международных выставок своих работ, посвященных Холокосту.

У Вилленберга остались жена, дочь и три внука.

Керри призвал Аббаса к прекращению насилия

Госсекретарь США Джон Керри провел 21 февраля встречу с председателем Палестинской автономии Махмудом Аббасом, в ходе которой они обсуждали непрекращающееся насилие на Западном берегу реки Иордан и в Иерусалиме.

Жертвами атак палестинцев на израильских гражданских лиц, полицейских и солдат, которые продолжаются уже полгода, стали около 30 израильтян, двое американцев и один гражданин Эритреи.

В то же время полиция и военные убили более 160 палестинцев, которые напали на евреев, пытались наброситься на них с ножами или сбить автомобилями.

«Госсекретарь вновь призвал к сохранению спокойствия и снижению насилия, подстрекательства и провокационной риторики», – сообщил представитель Госдепартамента Джон Кирби после встречи, состоявшейся в ходе визита главы американской дипломатии в Иорданию.

Керри также подчеркнул приверженность США к поиску устойчивого решения на основе принципа сосуществования двух государств и вновь озвучил позицию Вашингтона относительно незаконности строительства израильских поселений, передает «Голос Америки».

Керри находился с визитом в Иордании, где он также встретился с королем Абдаллой II – ключевым союзником США в борьбе с группировкой «Исламское государство».

Еврейка из Марокко стала министром культуры Франции

На минувшей неделе во французском правительстве произошли перестановки, в результате которых пост министра культуры заняла 43-летняя Одри Азулай.

Она родилась в Марокко и приходится дочерью известному марокканскому политику еврейского происхождения Андре Азулаю, который на протяжении многих лет занимает пост советника короля Мухаммеда VI. Мать новоиспеченного министра — писательница Катя Брами.

Ранее Одри Азулай работала в Национальном комитете Франции по кинематографу, а в 2014 году стала советником по вопросам культуры президента Франсуа Олланда.

ЕВРЕИ И СОВРЕМЕННОЕ ХРИСТИАНСТВО

В начале прошедшего декабря Ватикан обнародовал программный документ, где впервые зафиксирован официальный отказ от миссионерской работы среди иудеев. Отныне евреи, согласно католической доктрине, – единственный народ на Земле, не нуждающийся для спасения души в «благой вести» христианства. Получается, несмотря на то, что иудеи не верят в Иисуса, католические богословы признают спасение евреев «теологически бесспорным» и объявляют этот вопиющий парадокс «неразрешимой божественной тайной». Мол, если Всевышний обещал спасти евреев, он сам справится с этой задачей – без помощи христиан.

Этот революционный шаг в развитии христианской теологии был приурочен к 50-летию «Nostra Aetate» – декларации Второго Ватиканского собора, на котором было в значительной степени пересмотрено отношение католичества к иудаизму и осуждены попытки насильственного крещения евреев.

Напомним, что до 1960-х годов каждую Страстную пятницу евреев обвиняли в «вероломстве» (читай – распятии), и это обвинение было изъято из литургии именно Вторым Ватиканским собором, объявившим, что «завет между Б-гом и евреями продолжает действовать». Теперь же Папский престол сделал следующий шаг, объявив излишним и добровольное приобщение евреев к христианской вере.

Документ под названием «Дары (т. е. дары евреям) и призвание Б-жье безвозвратны» содержит ряд важных посылов. В частности, отмечается, что христиане не могут быть антисемитами, поскольку их религия уходит корнями в иудаизм. Более того, на недавней встрече с еврейскими религиозными лидерами папа Франциск заявил, что антисемитизмом являются не только нападки на евреев, но и выступления против Израиля.

Всё это не означает, что в отношениях между иудаизмом и Римом не осталось проблем, – они есть. Так, например, до сих пор не обнародованы данные о еврейских детях, спасенных католической церковью в годы Холокоста и не возвращенных в еврейскую общину, хотя на рассекречивании этой информации настаивают еврейские организации.

Но в целом Святой престол делает всё возможное

Папа Римский Франциск

для диалога с евреями: именно от католических теологов исходила инициатива отмечать во всем мире День иудаизма, чтобы «подчеркнуть еврейские корни христианства и содействовать христианско-иудейскому диалогу».

В некоторых странах, включая Италию, Австрию, Нидерланды и Польшу, уже существует подобный день. Его проводят 17 января. Его мероприятия включают в себя научные конференции и дискуссии по отношениям между иудеями и христианскими церквями, семинары по традициям иудаизма, концерты еврейской национальной музыки, выставки и другое.

Особенности проведения «Дня иудаизма» в разных странах должны определить местные Епископские конференции, поскольку отношения между католической церковью и иудаизмом в разных странах складываются по-разному.

По материалам статьи Михаила Гольда «Все иудеи Ватикана»

К этому добавим, что большинство протестантских церквей и течений уже давно отказались от антиеврейской риторики. Католическая церковь медленно и постепенно движется в том же направлении. Теперь уже можно сказать, что ею пройдена большая часть пути.

А что же происходит в православных церквях, прежде всего в РПЦ? Там, к сожалению, ситуация не столь радужная, но это тема специальной статьи.

Редколлегия

ПОДРОСТКОВЫЙ КЛУБ «БОКЕР» ПРИГЛАШАЕТ

Рады сообщить, что совсем недавно начала свою работу новая общинная программа БЕФ «Хэсэд Эстер» – подростковый клуб «Бокер», объединяющий ребят 13 – 17 лет.

Интересные занятия, тренинги, игры, подготовка и проведение еврейских праздников, встречи Субботы и Авдала, поездки, общение – все это ждет вас на еженедельных встречах в подростковом клубе «Бокер».

На ваши вопросы с удовольствием ответят:

- Ирина Лиманова – руководитель подросткового клуба «Бокер» (т. 0938473879, 0938352366);
Александр Чеван – нач. отдела клубных и общинных программ БЕФ «Хэсэд Эстер» (т. 0637066889, 0661176524).

Подростковый клуб «Бокер» ждет вас!

МІЖНАРОДНИЙ ДЕНЬ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ГОЛОКОСТУ 2016 РОКУ У ЧЕРНІГОВІ

Пам'ять жертв Голокосту вшанували у головній бібліотеці Чернігівщини

«Голокост – трагедія ХХ століття» – під такою назвою 27 січня у Чернігівській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. В.Г. Короленка проведено Годину історичної пам'яті.

Валентина Зелинська

Під час відкриття заходу Валентина Зелинська, завідувач відділом із гуманітарних наук бібліотеки, повідомила: «Голокост» в перекладі з грецької мови означає «вогняна жертва», а в єврейській літературі вживається термін Шоа, який означає катастрофу, лихо, велику біду. Це загальний термін для позначення злочинів, вчинених під час Другої світової війни нацистами та їхніми прислужниками відносно осіб єврейської національності. Щороку 27 січня за рішенням ООН весь світ відзначає Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту на знак вшанування у цей день в 1945 р. в'язнів найбільшого нацистського табору смерті Аушвіц-Біркенау в Польщі».

В своєму виступі голова правління Чернігівського обласного об'єднання єврейських общин та організацій, віце-президент Єврейської ради України Семен Бельман зробив узагальнюючий наголос на наслідках нацистських злочинів проти єврейського народу під час Другої світової війни, відмітивши: «Нацистський режим за 12 років свого існування вбив в Європі 12 млн. людей.

Половина цих жертв – 6 млн. – були євреями, і знищені вони були саме за національною ознакою».

Він також привернув увагу до факту приховування керівництвом СРСР нацистської політики знищення євреїв за національною ознакою, змішуючи їх свідоме винищення з іншими видами злочинів. Семен Бельман ознайомив учасників із документом – проектом повідомлення для преси Надзвичайної державної комісії про руйнування і звірства німецько-фашистських загарбників у місті Київ, про Бабин Яр від 8 лютого 1944 р., надісланий першим заступником голови Президії Верховної Ради СРСР Миколою Шверником першому заступнику голови уряду і наркому закордонних справ СРСР В'ячеславу Молотову. Молотов на цей проект наклав свою резолюцію: «т. Щербакову/ Прошу вирішити». У тексті цього інформаційного повідомлення, Олександр Щербаков, завідувач відділом міжнародної інформації ЦК ВКП(б), викреслив згадку про вбивство 29 вересня 1941 р. у Бабиному Ярі саме євреїв і замінив слова «єврейське населення» на слова «радянських громадян». Так було приховано один із найжахливіших епізодів Голокосту – вбивство нацистами 29-30 вересня 1941 р. майже 34 тис. людей за національною ознакою.

Сергій Бутко, представник Українського інституту національної пам'яті у Чернігівській області, в своїй промові підкреслив: «Антисемітизм, українофобія, як і будь-яка фобія, – невід'ємна складова ідеології і державної політики тоталітарних і авторитарних режимів – нацистського, комуністичного та всіх інших».

Він повідомив, що на українських землях за різними підрахунками істориків під час Другої світової війни нацисти вбили від 850 тис до понад 1 млн. євреїв. У Чернігівській області до німецько-радянської війни проживало майже 32 тис. євреїв, частину з них, яка були потрібна радянській владі, мобілізували в армію та евакуювали на схід як фахівців, а решту кинули напризволяще. До речі, єврейська спільнота в СРСР не була поінформована комуністичним режимом про смертоносну нацистську політику щодо них.

У Чернігівській області окупанти знищили за одними підрахунками 2,7 тис., а за іншими – від 6 до 10 тис. євреїв. Символ скорботи Чернігова і Чернігівщини – Березовий Рів.

«Тема вшанування пам'яті жертв Голокосту у часи Другої світової війни на сьогодні як ніколи гостро актуальна: злочини сучасного російського агресора з його п'ятою колоною, який в ім'я т.зв. «русского миру» здійснював і здійснює злочини проти українців, кримських татар,

євреїв, ромів, представників різних релігійних конфесій та інших «не істинних росіянів», наочно показують, що зло не викоренено і з ним треба боротися!» – наголосив історик.

В заключній частині заходу Валентина Зелинська презентувала тематичну виставку видань і публікацій зарубіжних, вітчизняних і місцевих авторів до Міжнародного дня пам'яті жертв Голокосту, окремий розділ якої розповідає про трагедію євреїв на Чернігівщині.

Олександр Майшев,
член Національної спілки журналістів України

Пам'ятаймо жертв Голокосту!

27 січня у Військово-історичному музеї – відділі Чернігівського історичного музею імені В.В. Тарновського відкрилася виставка «У житті та смерті вони назавжди з нами. Тлінне не взялось...» (до Міжнародного дня пам'яті жертв Голокосту). У назві поєдналися рядки з «Ізбору» – єврейської поминальної молитви в пам'ять про шість мільйонів євреїв, які загинули під час Катастрофи, – та вірша Миколи Бажана «Яр» про трагедію Бабиного Яру, якій у вересні цього року виповнюється 75 років.

Сергій Лавітський

У своєму виступі директор Чернігівського історичного музею імені Василя Тарновського Сергій Лавітський підкреслив, що ксенофобія у всіх її проявах завжди несла небезпеку, і особливо актуально пам'ятати про це в наш час.

Голова Чернігівської обласної єврейської общини Семен Бельман зауважив, що в історії Голокосту досі лишається багато білих плям та складних тем і дослідники мають зробити все можливе для правдивого донесення людям історії Голокосту.

На виставці демонструються матеріали про трагедію Голокосту, надані Українським інститутом Голокосту «Ткума», Національним історико-меморіальним заповідником «Бабин Яр», Державним архівом Чернігівської області, Обласним науково-методичним центром охорони культурної спадщини.

Семен Бельман

Вікторія Мудрицька

Окремий розділ виставки присвячений історії родини Ігоря Яновича Шаля (1930–2010). Він народився у м. Мерфея (Харківський район) у польсько-єврейській родині. Батько – Ян Адольфович, поляк, був репресований і страчений наприкінці 1930-х років у Биківні. Дід Ігоря Яновича – Фінткітків Ісаак Мойсійович – разом із хворою дружиною Раїсою Абрамівною загинув у Маріуполі 1941 року. Мати – Фінткітківа Лідія Ісаківна – загинула у Бабиному Ярі у вересні 1941 року, а діти – Ігор та Рита – дивом врятувалися. Спочатку їм допомогла подруга матері Тетяна Сошко, а пізніше – родичі. Після війни Ігор

Бася Ройтберг

закінчив ФЗУ, потім – Лісотехнічну академію. Переїхав до Чернігова, працював на фабриці музичних інструментів, чернігівському доці, навіть на Камчатці. Останні роки був керівником програми у БСФ «Хасде Естер», співав у

чоловічому хорі «Голдене менер», брав активну участь у житті єврейської громади міста.

Спогадами про Ігоря Шаля поділилася Бася Аврамівна Ройтберг, голова Чернігівського осередку Всеукраїнської асоціації колишніх в'язнів нацистських концтаборів і гетто.

Вперше на виставці експонується парохет з музейного зібрання – велика завеса, що закривала нішу Арон Кодешу (шафи зберігання сувоїв Тори). Він датується першою половиною ХІХ ст. Під час Другої світової війни була знищена значна кількість пам'яток матеріальної культури єврейського народу, а цей предмет – один з небагатьох, що зберігся.

Вперше також представлені копії архівних матеріалів про масові знищення у Чернігові та Козельці євреїв та ромів (яких також знищували за етнічною ознакою) з Державного архіву УСБУ в Чернігівській області. Співробітниця архіву Тетяна Гапієнко розповіла про справи, пов'язані з Голокостом, які зберігаються в архіві УСБУ і про можливість їхнього опрацювання дослідниками.

У відкритті виставки взяли участь члени Чернігівської єврейської громади, журналісти, краєзнавці, дослідники і всі, кому небайдужа тема Голокосту. На захід завітали студенти Чернігівського національного технологічного університету – волонтери проекту «Соціальна інтеграція жертв фашизму до громади м. Чернігова» (за підтримки німецького фонду «Пам'ять, відповідальність, майбутнє»).

Відбувся перегляд фільму з циклу «Історії міста»: «Бабин Яр. Лобне місце» (авт. В. Загоруйко).

Виставка працюватиме до кінця лютого.

Вікторія МУДРИЦЬКА,
завідуюча відділом Чернігівського історичного музею імені В.В. Тарновського

У Чернігові відбувся концерт-реквієм до Міжнародного дня жертв Голокосту

27 січня о 17 годині у Чернігівському обласному філармонійному центрі фестивалів та концертних програм відбувся концерт-реквієм «Свічі не гаснуть – серце крають» до Міжнародного дня жертв Голокосту.

Петро Главацький

Концерт-реквієм не дарма носить таку назву. Адже згадки про страшні події у жорстокі часи Другої світової війни залишилися й дотепер. Це пам'ять про усіх загиблих, невинно убитих.

Знаючи історію своєї країни, людина значно краще розуміє наслідки страшних катастроф. Ми маємо добре знати своє минуле, яким би трагічним воно не було, щоб не допустити жахливих помилок у близькому майбутньому.

У Вечорі пам'яті взяли участь представники обласної влади, єврейських та ромських громадських організацій, школярі, студенти та жителі міста.

За словами начальника відділу культурного розвитку, мистецтв, навчальних закладів та економічних питань Департаменту культури і туризму, національностей та релігій облдержадміністрації Ліни Артюхової, Голокост – це страшне і нелюдське явище, яке відбувалося в період 1933-1945-х років та призвело до умисного винищення

практично однієї третини єврейського народу, а також незліченної кількості представників інших народів, – породжене ненавистю і фанатизмом, затятим расизмом і принизливими забобами, які панували тоді в нацистській Німеччині. «І це не повинно повторитися», – зауважила Ліна Артюхова.

У заході також взяли участь голова Чернігівської обласної єврейської общини, заслужений працівник культури України Семен Бельман, який «приймаючи до уваги те, що тема Голокосту десятиріччями замовчувалась в СРСР» і навіть сьогодні слабо висвітлена в суспільстві, в своєму виступі зробив стислий екскурс в історію найжахливішої трагедії єврейського народу. А голова Чернігівської обласної організації ромів «Черген» Петро Главацький, розповівши про трагедію свого народу у часи Другої світової війни, на закінченні свого виступу виконав пісню, присвячену не легкій долі ромського народу.

Всі музичні та літературні композиції цього вечора були поєднані духом пам'яті про той страшний час. В концерт-реквіємі прийняли участь Академічний камерний хор ім. Д. Бортнянського під керівництвом Івана Богданова, капела бандуристів ім. Остапа Вересая (диригент Микола Борщ), студенти Чернігівського музичного училища ім. Левка Ревуцького, лауреат Міжнародних конкурсів В'ячеслав Мацвійко, артист розмовного жанру Дмитро Обедніков, ведучі Ігор та Інна Василенко.

Особливо на глядачів справила враження зворушлива музична композиція у виконанні капели бандуристів ім. Остапа Вересая, автором ідеї якої став режисер вечора-реквієму, заслужений діяч мистецтв України, доктор філософії, мистецтвознавець Олег Васюта. В цьому

творі на українське музичне полотно були покладені слова історії, описаної письменником Василем Гросманом в статті «Україна без євреїв», про порятунок радянського лейтенанта-єврея Шломо Кіпірштейна, що вийшов з оточення, молодою українською жінкою-селянкою Василюю Сокур, яка, видавши його за свого чоловіка-молдованина, витримала всі тортури гестапо. Вона стояла на своєму: її чоловіка звали Степаном, прізвище його – Новак.

А завершила свій виступ капела бандуристів дуже незвичайною душевною композицією, в якій тема єврейської народної пісні «Авремл» перекликала у приспіві з «Реве та стогне...».

Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту... У цей день усі небайдужі люди світу об'єднуються у спільний молитві та запалюють свічки у пам'ять про загиблих. Так відбулося 27 січня 2016 року і в Чернігові.

СВІДОК МИНУЛОГО

Про страшні роки Другої світової, які Галина Гнатівна Тимошенко (в дівочтві Гончар) з Городні бачила на власні очі і пережила в окупації, ми знаємо з книг та фільмів, а ще з розповідей її та інших свідків років, які були ще так, здається, недавно. Але вже стали минулим, історією, а Галина Гнатівна – її свідком.

Дитинство Галини Гнатівни було босянське. Як вона каже – «з півниками». Це коли ноги у подряпинах, червоних полосах, розчесаних аж по коліна.

Родина – батько Корній, мати Анастасія, син Ігнат з дружиною Катериною та їх донька Галя – мешкала у будинку на дві половини. Одна половина – старших, одна – молодих. І хоча будинок був на два входи, двері між половинами ніколи не зачинялись.

Тоді вулиця Петровського починалася від базару, а невеличкий будиночок Гончарів розташовувався на кінці, ближчому до Хрипівки. Там вже починався Зенченків сад, у якому пройшло дитинство Галини Гнатівни. У цьому саду вона разом з іншими дітьми відпочивала, вивчала уроки, гуляла. Коли німці пішли у наступ, то останню ніч перед тим, як вони ввійшли в Городню, багато мешканців міста ночувало саме у Зенченківському саду. Потім мати принесла маленьку сонну Галю на світланку додому, покляла її на пічку. Це було десь 27-28 серпня...

Кругом стояла невимовна тиша. Несподівано роздався всепоглинаючий рокіт моторів. Галя проснулася. У хату ввалилось кілька солдат у ворожій формі. Виявилось, що вони приїхали з центру Городні. Їхали на мотоциклах – ціла колона. Потім, коли чужі солдати вже поїхали, Галя з пічки злізла і подивилась їм услід. Мотоциклів з колясками у Радянському Союзі ще тоді не було, вони здавались дивними.

Галині Гнатівні запам'ятався на все життя контраст між тим, як прийшли німецькі солдати і як повернулись наші. Коли влетіли у хату німці, Галина мати вже топила пічку. Перед наступом німців родина збрала усі свої продукти у сунду-

чок, зроблений дідом. Його заховали на городі серед кущів картоплі. А завойовники вже мали досвід, де шукати заховане населенням, особливо їжу. І тому не вти-

Галина Тимошенко

гли Гончари, як-то кажуть, озирнутися, як німецький солдат з тим сундучком – вже у хаті. Примусили матір смажити яєчно з салом...

Галі ще було не страшно. Чужі люди, говорять по-німецьки, але ще не страшно. Ось вони їдять, їдять, їдять. А потім, мабуть, наказ їм надійшов, – кинулись збиратися. А один ще не встиг наїстися. Катерина Ісаківна стоїть з повною пательнею яєць і не розуміє, чого німецький солдат зняв з голови пілотку і обома руками простягає її до пательні. Що робити: смажене, жирне – і пілотка? Галина мама стояла вагаючись. За що й отримала удар прикладом у плече. Почала, втрачаючи свідомість, тихо сповзати на долівку. Солдат трусонув її, щоб прийшла до тями, і жінка скинула з пательні смажені яйця йому в пілотку... Таке було перше зіткнення з загарбниками. Німці поїхали, а родина залишалась зовсім без їжі. Проте ще зосталась корова, та й курей німці ще не різали.

Увесь період окупації люди сиділи у хаті, бо просто боялись зайвий раз виходити на вулицю. Напроти будинку Гончарів та трошки убік мешкали поліцаї. Це

була страшна родина: в поліції служили батько, син і зять. Сім'я поліцаїв урізались у пам'ять Галини на все життя...

Одного ранку на вулиці зашепталися: «Не ходи у ближній колодязь, не бери води, а йди у Хрипівській провулок». Колодязь, про який йшла мова, був з коловоротом. І у ньому сховалася єврейка. Дітей заховала у будинку однієї української сім'ї, де було двоє своїх маленьких діток. А сама взялася за цеп і сховалася у колодязі. Так і стояла. Люди оминали колодязь-схованку, але ж її родина поліцаїв, що жила поруч, теж пришла по воду. Єврейку витягли, і яка була її подальша доля: чи її вбили саму, чи пішла вона у загальну єврейську могилу, – Галина Гнатівна достеменно не знає. А двох єврейських діточок разом з двома українськими дітками та усією їх сім'єю знищили.

Вечорами у хатинці Гончарів завжди збирались сусіди. І під час війни, і вже після війни. Люди топили грубку та потихеньку розмовляли, і Галя знала все, що відбувається у містечку. А одного разу прийшов старший з родини поліцаїв. Він, його син з зятем через певний час збігли з відступаючими німцями. Через роки ще й посилки присилали з Америки родичам. Значить, залишились живими.

Маленька Галя стала свідком, як поліцаї розповідали, що вчора розстрілювали усіх євреїв у каналі біля того міста, де тепер Алея Героїв. Цей нелюдь вихвалявся, що вчора розстрілювали євреїв. Галина Гнатівна не знає, хто стріляв: чи то поліцаї, чи то німці. Але добре пам'ятає, як поліцаї розповідали, що при розстрілі мати ховала дітей, які біли у них на руках, прикривали їх своїм тілом, обіймали тих, хто стояв поруч. Діти виповзали з-під вбитих дорослих і повзали всередині канави по трупах. А німці змагалися: хто поцілить з пістолета в око дитині. Розповідь поліцаїв врізалася у маленькій Галі в душу на все життя... А також те, що він сказав далі: «Навесні ми засіємо просо по цьому рву, і ніхто навіть і знати не буде, що жила на світі така нація».

– Я цитую слово в слово, адже все

життя пам'ятала їх, – хвилюючись говорить Галина Гнатівна. – Потім прийшли мадяри (так їх називали), як ставники німців. На той час Угорщина вже була окупована, тож їх призвали до німецького війська. Угорські солдати підтримували порядок на завойованих територіях разом з поліцейськими. На мій погляд, вони ставилися до населення досить лояльно, тобто не грабували, не били... Ми жили зі свого городу. Жили, працювали і невимовно чекали, коли прийдуть наші. А у 1942 році відкрили школу, і я пішла у перший клас. Над шкільною дошкою висів невеличкий портрет Гітлера, а навчала по тим же радянським підручникам, українською мовою, по нашим же абеткам вчителька Надія Руденко. Так закінчили перший клас, а потім вже нас звільнили, і у другий клас ми пішли без окупації. Прийшла похоронка на батька. Після того як ми проводили тата на фронт, то отримали від нього лише одного трикутника... У похоронці називалось якесь село, але я була ще замалою, щоб запам'ятати щось або зберігати. Мені виповнилося сім років, коли почалася Друга світова війна, вісім – коли Городнянщину звільнили... Одного ранку в селі я проснулася і чую – жінки голосять. Вони тоді часто голосили. Але того разу – як ніколи... Вибігаю на крильце і бачу, як з поля кукурудзи виходять сім радянських солдат у плащпалатках, касках з автоматами. Жінки біжать їм назустріч, несуть що є: глечик з молоком, хліб, ще щось. Вони так тихенько їх одстороняють: «Потім, мамаша, потім». І йдуть далі. І ця різниця між тим, як прийшли німці, і як у Дібрівне увійшли наші, я запам'ятала назавжди... Після звільнення залишилася з дідом та бабусею у Городні, щоб продовжувати ходити у школу.

Уся родина була родом з Дібрівного. Розкуркулили родини і матері, і батька Галини. Але ніхто з дорослих ніколи навіть не згадував про це, не розповідав про свою образу. Про розкуркулення ж Галя дізналася випадково. Просто одного разу мати якось до слова згадала, що коли розкуркулювали, гонувала Галя

СВІДОК МИНУЛОГО

Закінчення.
Початок на стор. 3

лежала у полотняній колісці. А що там було розкуркулювати? У обох родин особливого маєтку не було, хіба що по корові.

Ті, хто приходив розкуркулювати, вже виходили, а останній обернувся, підійшов до колісочки з немовлям і вийняв з-під голівки маленьку подушечку. І теж пішов. Родина батька поїхала в Городню, де великою працею зліпили собі маленьку хатинку (батько і син були столяри). Працювали на льнозаводі. А батьки мами поїхали на Донбас. Жили там досить непогано, посилали додому посилки. Галя з мамою навіть побували у них. Дівчинка запам'ятала шахту та величезні гори руди – терикони. Коли почалась війна, батьки матері повернулись назад у Дібрівне, а людей, які на той час жили у їх хаті, запросили жити разом. Мама Галини на той час повернулася до бабусі Олександри в Дібрівне. На долю вдови випало виховувати двох племінників – дітей померлої сестри. Вона не вийшла заміж вдруге, присвятивши себе роботі, дітям, батькам. Маленька Галинка влітку

часто спостерігала за сватами, яких їй хотілося побити по голові та вигнати, бо чужі чоловіки прийшли забрати її красавицю-матір. Але мама женихам відмовляла. Батьки загиблого чоловіка потім подякували їй за відданість. Була ланковою. За звияжну працю від колгоспу їй преміювали погуляною телицею, яка не дала пропасти родині у голод 1947 року.

Закінчивши школу Галина Гнатівна поступила у Городнянське педучилище, потім – Ніжинський педінститут імені М. В. Гоголя, стала вчителькою біології. Вийшла заміж за чудового талановитого чоловіка Миколу Павловича Тимошенка, разом виховали двох синів. Сьогодні їх онук, який працює разом з дружиною за контрактом у новозеландському Окленді, показує по скайпу прабабусі маленького правнука, який народився минулого літа 24 серпня, у День незалежності України. Галина Гнатівна від усього серця бажає малому, щоб життя його було сповнене миру та радості!

Анастасія НЕМИРОВА, Городня.
Спеціально для газети «Тхія»

Непридуманное

Однажды Густав Малер присутствовал на репетиции новаторской «Камерной симфонии» Арнольда Шенберга. Музыка Шенберга считалась новым словом и была вся построена на диссонансах, которые для «классика» Малера были диким набором звуков, какой-то какофонией... По окончании репетиции Малер обратился к оркестру: – А теперь умоляю вас, господа, сыграйте мне, старику, обыкновенную нотную гамму, иначе я не смогу сегодня спокойно заснуть.

* * *

Однажды первый официальный чемпион мира по шахматам Вильгельм Стейниц играл с крупным австрийским банкиром Эпштейном. Когда тот подолгу думал над ходом, чемпион нетерпеливо ворчал:

– Ну, ну...

В конце концов банкиру это надоело, и он одёрнул шахматиста:

– Не забывайте, кто я...

– Помню, помню, – ответил Стейниц. – Вы – Эпштейн на бирже, но в шахматах я – Эпштейн!

* * *

Берлинский банкир Фюрстенберг взял своего сына в компаньоны.

– Хорошо ли это будет, что отец и сын в одном деле? – спросил его управляющий.

– Не беспокойтесь, – ответил Фюрстенберг, – мы разделили обязанности: сын отказывает в кредите ниже десяти тысяч, а я – выше десяти тысяч.

* * *

Когда Марк Захаров пригласил Леонида Броневского в Театр имени Ленинского комсомола, мэтр сначала удивился: «Как я буду выглядеть рядом с комсомольцами?» Но подумав, сказал: «А с другой стороны, у вас же там служит вечная пионерка Татьяна Пельцер! Рядом с ней я за октябренька сойду».

* * *

Для получения разрешения на проживание в Петербурге, которое требовалось евреям в царской России во времена черты оседлости, поэт Семен Фруг зарегистрировался как слуга в доме еврея – купца 2-й гильдии, у которых было право проживания в крупных городах. Подтрунивая над своим положением, Фруг говорил: «Петербург – самый образованный город в мире. Тут даже в лакеях – поэты!»

* * *

В 1980-х годах академик Михаил Бронштейн покупал в магазине в центре Таллина местную селедку, очень спешил и впервые в жизни воспользовался своим правом ветерана Великой Отечественной войны не стоять в очереди. Один эстонец запротестовал:

– Я тоже ветеран!

– Ну, так и вы идите без очереди, – предложил ему Бронштейн.

– Мне такого права не дали. Я воевал с другой стороны.

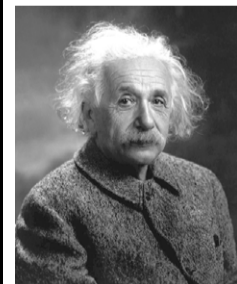
– Что ж вы так плохо воевали?

* * *

Однажды Альберт Эйнштейн шел по коридору Принстонского университета, а навстречу ему – молодой и не особо талантливый физик. Поравнявшись с Эйнштейном, он фамильярно хлопнул его по плечу и покровительственно спросил:

– Ну, как дела, коллега?

– Коллега? – удивленно переспросил Эйнштейн. – Неужели у вас тоже ревматизм?

Еврейские головы создали еврейские носки для предотвращения ампутации ног

Ученые Еврейского университета в Израиле изобрели «умные» носки для людей, страдающих диабетом. Устройство работает под управлением мобильного приложения для смартфонов и помогает избежать угрозы ампутации конечностей, к которой часто приводит диабетическая нейропатия, разновидность повреждения нервов, связанная с развитием язв на стопах диабетиков.

Люди с диагнозом «диабет» должны тщательно следить за появлением язв, которые могут со временем привести к ампутации конечностей. Но язвы диагностируются только при появлении, что затрудняет процесс заживления.

Израильские ученые придумали носки, которые содержат множество микроскопических сенсоров давления. Сенсоры в режиме реального времени реагируют на изменения в давлении и состоянии ног, тут же отправляя данные на смартфон. Это позволит предупредить появление язв и снизить опасность развития диабетической нейропатии.

Умные носки созданы таким образом, что их можно даже стирать в стиральной машине.

«Предоставляя пациентам и их семьям инструменты, необходимые для предотвращения развития язв, мы можем значительно сократить расходы на здравоохранение, связанные с сахарным диабетом», — отметил профессор Яков Нахмиас, директор программы Biodesign Еврейского университета.

Еврейский университет входит в список ста лучших университетов мира.

Биологическая искусственная поджелудочная железа

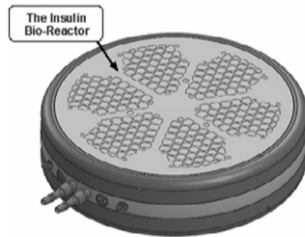
Израильская компания Beta-O2 Technologies разработала биологическую искусственную поджелудочную железу (BAir) в качестве потенциального средства исцеления людей больных диабетом.

Данная технология создания искусственной поджелудочной железы ставит перед собой цель помочь больным диабетом первого типа (юношеский диабет) прекратить инъекции инсулина.

Пациентам вживляют живые бета клетки, ответственные за выработку гормона инсулина, которые, находясь в теле человека, анализируют уровень сахара в крови. По результатам такого анализа, бета клетки производят либо инсулин (понижающий уровень сахара), либо глюкагон (повышающий уровень сахара).

Такая искусственная железа уже успешно имплантирована первому пациенту.

Наблюдения дали первые результаты: искусственная поджелудочная железа работала надежно, а поскольку была предложена технология, при которой прибор BAir позволяет иммуноизоляция имплантируемых клеток, то больному нет необходимости принимать препараты для подавления иммунной системы (что обычно необходимо при имплантации органов - чтобы предотвратить отторжение инородного тела организмом).

Наші юбіляри

Чернигов

Губенко Александр Михайлович
Гуревич Аркадий Филиппович
Жуковский Вадим Семенович
Звягинцева Ия Ошеровна
Козачек Валентина Петровна
Уваров Евгений Александрович
Шаль Ирина Николаевна

МАЗЛ ТОВ!

Нежин

Исаенко Наталия Моисеевна
Смолкин Яков Борисович
Клюзко Рита Гилевна
Сухоვენко Елена Борисовна

Прилуки

Кривошеенко Василий Иванович
Найштут Федора Ефимовна

Газета выходит при финансовой поддержке

Благотворительного Еврейского Фонда «Хесед Эстер» и Всеукраинского Благотворительного Фонда «Для тебя»

В электронном виде газета размещается на сайте www.2U.org.ua

תּחיה
ТХИЯ

Учредитель: Черниговская еврейская община
Издатель: Черниговская еврейская община
Регистрационное свидетельство: ЧГ № 150
Газета «Тхия» («Возрождение»)
Распространяется бесплатно

Редакция оставляет за собой право редактировать и сокращать текст материалов.
Редакция не всегда разделяет точку зрения авторов.
Отпечатано ФООП Лозовой В.М.
Свидетельство Серия ДК № 3759 от 14 апреля 2010 г.
14000, г. Чернигов, ул. Станиславского, 40
Заказ 0090. Тираж 800 экз.

Адрес редакции:
14017, г. Чернигов,
ул. Щорса, 58.
Тел. 66-24-94
e-mail:
sem.hesed@gmail.com

Главный редактор Семён Бельман

Редакционная коллегия:
А.Брик, В.Ванжа,
Н.Ратновская, А.Чеван.